ლევან ბებურიშვილი

აღაზას მხატვრული სახის გაგებისათვის ვაჟა-ფშაველას პოემა „სტუმარ-მასპინძელში“

ვაჟა-ფშაველას ლიტერატურულ პერსონაჟთა შორის ხასიათის შინაგანი სირთულითა და დრამატიზმით გამორჩეულია აღაზას მხატვრული სახე (პოემა „სტუმარ-მასპინძელი“). ქართულ ლიტერატურათმცოდნეობაში სწორედ აღაზასთან დაკავშირებით მსჯელობენ ხოლმე სინდისის პრობლემაზე ვაჟა-ფშაველას ეპიკურ პოეზიაში. სამეცნიერო ლიტერატურაში შენიშნულია, რომ „... აღაზას მაგალითზე გვიჩვენა ვაჟამ სინდისის ტრაგედია“ [კიკნაძე, 2005:418].

თავდაპირველად აღაზა პოემის მესამე თავში ჩნდება. ზვიადაურთან ერთად სახლში დაბრუნებული ჯოყოლა სტუმრის გასამასპინძლებლად მოუხმობს ცოლს. აღაზას შემოსვლას წინ უძღვის ერთგვარი მხატვრული პაუზა, რითაც პოეტი თითქოს საგანგებოდ ამზადებს მკითხველს ახალ, გამორჩეულ პერსონაჟთან შესახვედრად. ვაჟა-ფშაველა ტრადიციული პოეტური ლექსიკის დახმარებით აღგვიწერს ქალის ნათელმოსილ გარეგნობას:

„გამოჩნდა ქალი ლამაზი,

შავის ტანსაცმლით მოსილი,

როგორაც ალყა ტანადა,

ვარსკვლავი ციდამ მოცლილი“

[ვაჟა-ფშაველა, 2009:276].

აღაზას მხატვრულ სახეში შენივთებულია ფიზიკური სილამაზე და სულიერი მშვენიერება. მისი შინაგანი სამყაროს გახსნა იწყება იმ მომენტიდან, როდესაც იგი ზვიადაურის „შეწირვის“ სცენას შეესწრება. სტუმრის ვაჟკაცობით მონუსხული აღაზა ვერ ახერხებს ცრემლების შეკავებას და მის მიმართ საოცარ თანაგრძნობას ავლენს. ზვიადაურის დატირებისთანავე აღაზას არსებას საშინელი მღელვარება მოიცავს. მართალია, იგი ადანაშაულებს ქისტებს ვაჟკაცის უღირსად მოკვლის გამო, მაგრამ მაინც ეპარება ეჭვი როგორც თავისი, ასევე – ქმრის საქციელის მართებულობაში და ვერ ახერხებს სულიერი სიმშვიდის მოპოვებას. ზოგიერთი მკვლევარი აღაზას სინდისის ქენჯნის საფუძველს იმ გარემოებითაც ხსნის, რომ, პოემის მიხედვით, მას სქესური სიმპათიის გრძნობა უჩნდება ზვიადაურისადმი და სწორედ ამას ვერ პატიობს თავს. ილია ნაკაშიძის აზრით, *„მკვდრისადმი ცოცხალი სიყვარული გაჰღვიძებია ლამაზ აღაზას გულში და სახიფათო საქმე გააბედვინა“* [ნაკაშიძე, 1955:131]. ამგვარადვე მსჯელობს აღაზას გრძნობის შესახებ კიტა აბაშიძეც: აღაზა *„სიყვარულს შეუპყრია, იგი მისი მორჩილია, იგიც ერთგვარი ურჩია თემისა, რომელიც თავის გრძნობასა და ზრახვას არავის უმორჩილებს, თავის გულისა და სულის პატრონობა მარტო თვით უდვია თავზედ. როგორც მისი ქმარი მეგობრობის გრძნობას სწირავს თავს, ისე ეს ფატალურ ძალას სიყვარულის გრძნობისას დაუმონებია და მარტო მისი ბუნება მიუღია“* [აბაშიძე, 1955:178].

თანამედროვე მკვლევართაგან იგივე შეხედულება განავითარა იტალიელმა ქართველოლოგმა ლუიჯი მაგაროტომ. მისი თქმით, სარაინდო პოემების მსგავსად, „სტუმარ-მასპინძელშიც“ „...*მნიშვნელოვან როლს ასრულებს „აკრძალული“ სიყვარული პოემის გმირსა და ქალიშვილს (ან გათხოვილ ქალს) შორის. მაგრამ ქისტების თემში არსებული მკაცრი ტრადიციების გამო აუცილებელი ხდება მისი დაძლევა. ამ სიყვარულს სულის სიღრმეში ინახავს აღაზა და ის საიდუმლოდ გამჟღავნდება არა სიხარულში, არამედ ტკივილის განცდით მოგვრილ ტანჯვაში. აღაზა, რომელმაც ზვიადაური გაიცნო იმ ღამით, როცა ის მათთან სტუმრობდა, თავის სიყვარულს სასაფლაოზე ზვიადაურის მსხვერპლად შეწირვის დროს გამოხატავს“* [მაგაროტო, 1999:43].

მიუხედავად იმისა, რომ ლიტერატურათმცოდნეთა ერთი ნაწილი კატეგორიულად უარყოფს აღაზას თანაგრძნობაში სატრფიალო ელემენტის არსებობის შესაძლებლობას,[1] საინტერესოა, რამდენად გვაძლევს ნაწარმოების ტექსტი და ქვეტექსტები ზემოთ აღნიშნული შეხედულების გამოთქმის რეალურ საფუძველს.

ზვიადაური ჯოყოლას ოჯახში მხოლოდ რამდენიმე საათს ატარებს. ვაჟა-ფშაველა ერთ უმცირეს მინიშნებასაც კი არ გვაწვდის იმის თაობაზე, რომ მთელი ამ ხნის განმავლობაში აღაზას არსებაში სქესური სიმპათიის თუნდაც უმცირესმა განცდამ იჩინა თავი. გაოცებას იწვევს კიტა აბაშიძის სიტყვები: *„ჯოყოლას ცოლი ზვიადაურს დაინახავს თუ არა, მისის ეშხით ენთება“* [აბაშიძე, 1955:178]. პოემის მიხედვით, აღაზა ზვიადაურს ისე ეპყრობა როგორც სტუმარს, ქმრის მეგობარს. მის ფიქრთა და განცდათა დინებაზე ვაჟა საერთოდ არ მიგვაპყრობინებს ყურადღებას, რამდენადაც მის თავს არაფერი ხდება უჩვეულო. ასევე დუმს ავტორი იმის თაობაზე, თუ როგორია ქალის სულიერი მდგომარეობა მაშინ, როდესაც ქისტები ზვიადაურს ატყვევებენ.

აღაზა სტუმრისადმი განსაკუთრებულ თანაგრძნობას მაშინ ამჟღავნებს, როდესაც მის გასაოცარ ვაჟკაცობას იხილავს. ზვიადაურის პიროვნული ძალა, გაუტეხელობა განუმეორებელ ზემოქმედებას ახდენს ქალის ფაქიზ სულზე და იგი ერთიანად ინუსხება ამ საოცარი სანახაობით. პოეტი, თითქოს, გაუგებრობის თავიდან ასაცილებლად საგანგებოდ განგვიმარტავს აღაზას მღელვარების მიზეზს:

„კაცის კაცურად სიკვდილი

გულიდან არა ჰქრებოდა.

ქალის გულს იგი სურათი

შიგ გაეყარა ისრადა:

იმან დაადვა ლამაზსა

დაკლულის გლოვა კისრადა“

[ვაჟა-ფშაველა, 2009:290].

სრულიად ნათლადაა ახსნილი აღაზას ქცევის მოტივაცია. ქალის აღელვებას იწვევს არა საყვარელი ადამიანის გარდაცვალება, არამედ „კაცის კაცურად სიკვდილის“ ხილვა. ეს ამაღლებული, გასაოცარი სურათი გულში ებეჭდება აღაზას და სწორედ ამის გამო ხდება იგი ზვიადაურის ჭირისუფალი. აღაზას თანაგრძნობა კიდევ ერთი არსებითი ფსიქოლოგიური ფაქტორითაა გამყარებული. ქალის სათუთ გულს ებრალება ადამიანი, რომელიც უცხო მხარეში, მახლობელთა თანაგრძნობისა და ნუგეშის გარეშე ემშვიდობება წუთისოფელს:

„ძლიერ შემბრალდა ბეჩავი,

რომ უცხოეთშიკვდებოდა,

არც ნათესავი, არც მოძმე

რომ ვისმე შეჰბრალებოდა,

მაგრამ როს ჰკლავდნენ ხანჯრითა,

ოდნავაც არა ჰკრთებოდა“

[ვაჟა-ფშაველა, 2009: 295],

– ეუბნება იგი ჯოყოლას.

იმ მკვლევრებს, რომლებიც ამტკიცებენ აღაზას თანაგრძნობაში სატრფიალო ელემენტის არსებობას, თავიანთი მოსაზრების დასტურად მოაქვთ ქალის სიტყვები, რომლებითაც იგი, თითქოს, შენატრის ზვიადაურის ცოლის ბედს:

„ნეტავი იმას, ვინაცა

მაგის მკლავზედა წვებოდა,

ვისიცა მკერდი, აწ კრული,

მაგის გულ-მკერდსა სწვდებოდა!

ნეტავი იმას ოდესმე

ქმრის ტრფობა გაუცვდებოდა?“

[ვაჟა-ფშაველა, 2009:288].

აღაზა ქალური უშუალობითა და გულწრფელობით გამოხატავს თავის განცდებს. „ბედნიერი ყოფილა მისი ცოლი“, – ფიქრობს იგი და ეს სრულიადაც არ ნიშნავს იმას, თითქოს მაინცდამაინც მის ადგილზე ყოფნას ნატრობს. პოემის მიხედვით, არ არსებობს აღაზას არსებაში ამგვარი სურვილის წარმოშობის საფუძველი, რამდენადაც ზვიადაურს არ მოეპოვება არაფერი ისეთი, რაც ქალმა შეიძლება საკუთარ ქმარში მოისაკლისოს. აღაზას ზვიადურის გაუტეხელობა ხიბლავს. ეს თვისება, ამავდროულად, ჯოყოლას ხასიათის არსებითი შტრიხიცაა. აღაზა კი ყველაზე უკეთ იცნობს ქმრის შეუპოვარ, მებრძოლ ბუნებას, მამაკაცურ სიმტკიცეს, რის გამოც მან ქისტები „ადრეც ბევრჯერ არია“.

პოემის მიხედვით, ჯოყოლასა და აღაზას შორის ფაქიზი სულიერი ურთიერთობაა. მართალია, თავიდან ქალს ეხათრება ქმრისთვის სიმართლის თქმა, რომ დაიტირა ზვიადაური, რადგან არ იცის, თუ როგორ აღიქვამს იგი მის საქციელს, მაგრამ ბოლოს მაინც ახერხებს გულის გადაშლას, რასაც ჯოყოლა თავისი პიროვნული სიმაღლის შესაფერის პასუხს ახვედრებს:

„იტირე? მადლი გიქნია

მე რა გამგე ვარ მაგისა?

დიაცს მუდამაც უხდება

გლოვა ვაჟკაცის კარგისა!“

[ვაჟა-ფშაველა, 2009:296].

ცოლ-ქმრის ურთიერთობაში არავითარი ბზარი არ ჩნდება. აღაზას უდიდესი ერთგულება და სიყვარული თვალნათლივ ვლინდება ჯოყოლას დატირების საოცრად ამაღელვებელ პოეტურ სურათში:

„ცოლი სტიროდა ჯოყოლას,

ცრემლს ასხურებდა ხშირადა,

არჩვი ყელგადაგდებული,

თმახშირი, მთვარე პირადა,

ეკერებოდა გულ-მკერდზე

ქმარს მარგალიტის ღილადა“

[ვაჟა-ფშაველა, 2009: 303].

და რაც ყველაზე არსებითია: ნაწარმოების ფინალში, როცა მითოსურ ჩვენებაში პოემის პერსონაჟები კვლავ ერთად შეიყრებიან, ისინი:

„ვაჟკაცობისას ამბობენ

ერთურთის დანდობისასა

სტუმარ-მასპინძლის წესზედა

*ცნობის და **დაძმობისასა**“.*

[ვაჟა-ფშაველა, 2009:305].

ვაჟა-ფშაველა სრულიად ნათლად და გარკვევით მიგვითითებს, რომ აღაზას თანაგრძნობა ზვიადაურისადმი მხოლოდ და მხოლოდ დაძმური ურთიერთობის ჭრილშია გასააზრებელი.

საგულისხმოა, რომ აღაზა-ზვიადაურის ურთიერთობაში სატრფიალო ნიუანსებს ეძებენ ევროპული ლიტერატურის საფუძვლიანად მცოდნე კრიტიკოსები, რომლებიც დასავლური მწერლობის თვალსაწიერიდან უცქერენ „სტუმარ-მასპინძელს“. ევროპული სარაინდო რომანებისათვის სასიყვარულო სამკუთხედები, მართლაც, ჩვეულებრივი მოვლენაა. ვაჟა-ფშაველას შემოქმედების მთლიან სულისკვეთებას თუ გავითვალისწინებთ, იმთავითვე მივხვდებით, რომ პოემაში ამგვარი დეტალების ძიება არაბუნებრივია. როგორც ვაჟას პოეზიის საუკეთესო მკვლევარი, გრიგოლ კიკნაძე აღნიშნავს, *„ვაჟა-ფშაველას შემოქმედებაში უმნიშვნელო ადგილი აქვს დათმობილი სასიყვარულო და ეროტიკულ ურთიერთობაზე მიმთითებელ ეპიზოდებს. ვაჟას პოემათა დიდი უმრავლესობა სრულიად თავისუფალია ასეთი მოტივებისაგან... ფაქტებზე დიდი ძალდატანების შედეგი იყო, როდესაც ზოგიერთმა კრიტიკოსმა ზვიადაურისადმი აღაზას თანაგრძნობაში სატრფიალო ნიუანსი დაინახა. ასეთმა ინტერპრეტაციამ, საკუთარი უსაფუძვლობის გარდა - და სწორედ ამის გამოც – უსიამოვნო შთაბეჭდილება დატოვა“* [კიკნაძე, 2005:433-434]. მართლაც, ვაჟა-ფშაველას გმირები წმინდა, ალალი სულის პიროვნებანი არიან, რომელნიც თავიანთი სიწრფელითა და სისუფთავით ხიბლავენ მკითხველს. ასე რომ, აღაზას თანაგრძნობაში სატრფიალო მოტივის ძიება ტექსტზე აშკარა ძალადობაა და არაფერს მატებს არც მის მხატვრულ სახეს და არც – თავად პოემას.

ახლა უფრო კონკრეტულად ვნახოთ, თუ რა იწვევს აღაზას სინდისის ქენჯნას ნაწარმოების მიხედვით. ქალის სულში აღძრული ურთიერთსაპირისპირო გრძნობების ჭიდილს პოეტი შთამბეჭდავად აღგვიწერს:

„ზვიადაურის სიკვდილი

თვალებში ელანდებოდა -

სტიროდა, მაგრამ ტირილი

არ იყო, ეხათრებოდა:

ერთ მხრივ ხათრი აქვს თემისა

მეორით - ღმერთი აშინებს:

ქისტეთის მტრისა მოზარეს

თავს რისხვას გადმოადინებს!

ეს ფიქრი გონებისაა,

გული თავისას შვრებოდა,

კაცის კაცურად სიკვდილი

გულიდან არა ჰქრებოდა“

[ვაჟა-ფშაველა, 2009:290].

ტექსტის მიხედვით, აღაზას იმიტომ კი არ აქვს დანაშაულის გრძნობა, რომ ქმარს უღალატა და უცხო კაცი შეუყვარდა, არამედ იმის გამო, რომ დაარღვია მაჰმადიანური, რელიგიური მცნება – მტერი, ურჯულო იგლოვა. აღაზას ეშინია ღმერთის, რომელიც, მისი წარმოდგენით,ქისტეთის მტრის დამტირებელს „თავს რისხვას გადმოადინებს“. მიუხედავად ამისა, „გული თავისას შვრება“, ქალს უჩნდება შინაგანი მოთხოვნილება ზვიადაურის დატირებისა და ვერ ახერხებს წინ აღუდგეს მოზღვავებულ ემოციებს. ე. ფრომის ტერმინოლოგია რომ მოვიშველიოთ, შეიძლება ითქვას, რომ აღაზას სულში ერთმანეთს ებრძვის ავტორიტარული და ჰუმანისტური სინდისი[2], გარეგანი ავტორიტეტისადმი შიშის, მოწიწების საფუძველზე წარმოშობილი დანაშაულის ცნობიერება, ერთი მხრივ, და ადამიანური არსების უღრმესი წიაღიდან მომდინარე, ჭეშმარიტი მე-ს ხმა, მეორე მხრივ. სწორედ ამ გაორების გამო ირღვევა აღაზას სულიერი წონასწორობა.

მიუხედავად იმისა, რომ ჯოყოლა ცდილობს, დაამშვიდოს ცოლის მშფოთვარე სინდისი, შთააგონოს მას, რომ სრულიადაც არაა დასაძრახი ღირსეული ვაჟკაცის დატირება, აღაზას არ აქვს საკუთარ უდანაშაულობაში შინაგანი დარწმუნებულობის განცდა. მას მაინც ეპარება ეჭვი როგორც საკუთარი, ასევე ქმრის საქციელის მიზანშეწონილობაში: „ორთავ შევცოდეთ ქისტებსა, მათ შამიჩვენეს ქმარია... მე უფრო დიდი ცოდვა მაქვს, უცხოსთვის ცრემლი ვღვარია“. ვაჟა-ფშაველა, როგორც დიდი ფსიქოლოგიური ალღოს მქონე მწერალი, ბრწყინვალედ გვიჩვენებს, რომ ქალის ფსიქიკა ცოტა განსხვავებულადაა მომართული. *„აღაზას შინაგან ძალასთან ერთად სისუსტეც ახასიათებს, ის, როგორც ქალი, უფრო მეტად არის დამოკიდებული სხვების, საზოგადოების აზრზე, რაც მისი სახის მხატვრული სიმართლის და ინდივიდუალურობის საყრდენია. აღაზა თავისთავში ატარებს თემის ცნობიერებას, მის თვალთახედვას და ამ თვალთახედვითაც აღიქვამს და აფასებს საკუთარ ფიქრებს, განცდებს, ქმედებებს“*[ვასაძე, 2010:81]. სწორედ ამის გამო დანაშაულის განცდა მოსვენებას არ აძლევს აღაზას და იგი მტანჯველი ზმანებების სახით იჩენს თავს:

ეს რა ხმა ესმის, დგანდგარი?

ყურებს გაუდის ჟივილი...

საფლავებიდან მოესმის

მკვდრების წყრომა და ჩივილი!

თითქოს ბალღებიც ატირდენ, გაუდისთ მწარედ წივილი!

საერთო წყრომის ხმა ისმის,

საერთო გულის ტკივილი:

“რას შვრება უნამუსოვო”,

გამწარებულნი ჩიოდენ, -

“მაღალი ღმერთი გრისხავდეს!”

სამარით შემოჰკიოდენ“

[ვაჟა-ფშაველა, 2009:291].

აღაზას ეზმანება, რომ მთელი სამყარო უპირისპირდება. მას მოღალატედ მიიჩნევენ და შეაჩვენებენ „ბალახნი, ქვანი, ქვიშანი“, „სამდურავს ეუბნებიან აღაზას გიშრის თმანიცა“. აღაზას სასოწარკვეთა უმაღლეს წერტილს აღწევს მაშინ, როდესაც ქისტები ქმრის სასაფლაოზე დამარხვის უფლებასაც კი არ მისცემენ: „სუყველამ ზურგი მაქცია, ყველაყა განზე მდგარია, სასაფლაოც კი შემიკრეს, რომ დამემარხა მკვდარია“. ამგვარი უგულობის მხედველ ქალს „ცეცხლი წვავს უალო, მოუდებარი“. ყველასაგან უარყოფილი და სინდისის ქენჯნისაგან სასომიხდილი აღაზა თვითმკვლელობით ასრულებს სიცოცხლეს.

აღაზა ტრაგიკული ბედის, გაორებული ცნობიერების მქონე პერსონაჟია, რომელიც, ერთი მხრივ, თავის რწმენას, მეორე მხრივ, კი საზოგადოების გულგრილობასა და სისასტიკეს ეწირება, რის გამოც მკითხველის გულწრფელ თანაგრძნობას იმსახურებს.

---

[1]იხ. მაგ. [კიკნაძე, 2005:433-434], [ბენაშვილი, 1961:125-126], აღაზას ქცევის საინტერესო ანალიზია წარმოდგენილი თამაზ ჩხენკელისა [ჩხენკელი, 1989:176-183] და იუზა ევგენიძის [ევგენიძე, 1989:367-373] ნაშრომებში.

[2]ამ ცნებათა ფრომისეული დახასიათება იხ. (ფრომი 1998: 3-16).

ლიტერატურა

აბაშიძე 1955	აბაშიძე კ. ვაჟა-ფშაველა. ვაჟა-ფშაველა ქართულ ლიტერატურულ კრიტიკაში, ქრესტომათია, I, თბილისი.
ბენაშვილი 1961	ბენაშვილი დ. ვაჟა-ფშაველა - შემოქმედი და მოაზროვნე. თბილისი.
ევგენიძე 1989	ევგენიძე ი. ვაჟა-ფშაველა. თბილისი.
ჩხენკელი 1989	ჩხენკელი თ. მშვენიერი მძლევარი, თბილისი.
ვასაძე 2010	ვასაძე თ. ლიტერატურა ჭეშმარიტების ძიებაში. თბილისი.
ვაჟა-ფშაველა 2009	ვაჟა-ფშაველა. თხზულებანი ათ ტომად. ტ. 3. თბილისი.
კიკნაძე 2005	კიკნაძე გრ. თხზულებანი ხუთ ტომად. ტ. 1. თბილისი.
მაგაროტო 1999	მაგაროტო ლ. მითი და პოეზია. „ლიტერატურა და სხვა“, 1991, #1.
ნაკაშიძე 1955	ნაკაშიძე ი. ვაჟა-ფშაველას პოეზია. ვაჟა-ფშაველა ქართულ ლიტერატურულ კრიტიკაში. ქრესტომათია, I, თბილისი.
ფრომი 1998	ფრომი ე. ავტორიტარული სინდისი. თბილისი.

Levan Beburishvili

For the Understanding of Aghaza's Literary Character in Vazha-Pshavela's poem "Host and Guest"

Aghaza occupies an outstanding position among Vazha-Pshavela's literary heroes due to her internal complexity and dramaticism (the poem "Host and Guest"). In Georgian literary criticism the issue referring to the conscience in Vazha-Pshavela's epic poetry is usually discussed in relation to Aghaza. The scientific literature points that "…Vazha-Pshavela illustrated the tragedy of conscience on the example of Aghaza's personality" [Kiknadze, 2005:433-434]

Initially, Aghaza appears in the third chapter of the poem. Upon returning home together with Zviadauri, Jokola calls his wife to host the guest. Aghaza's entrance is preceded by a sort of an artistic pause as if the poet intentionally prepares a reader for meeting a new prominent character.

"A beautiful woman appeared
Dressed in black. Her body was
As slender as a silken thread.
She was a star torn down from heaven"
[Vazha-Pshavela, 1981:22].

A physical beauty and a spiritual loveliness are merged in a literary image of Aghaza. The revelation of her internal world starts at the point, when she encounters the scene of Zviadauri's "sacrifice". Aghaza, charmed by the courage of the guest, cannot stop the tears and shows an amazing compassion for him. Upon bemoaning Zviaduri, Aghaza is completely obsessed with a terrible anxiety. Although she blames the Kists for ignominiously killing a brave man, she casts the doubt on the fairness of her and her husband's conduct and fails in finding the serenity. Some of the researchers explain the grounds for Aghaza's pangs of remorse by her sexual sympathy for Zviadauri. According to Ilia Nakashidze's viewpoint, "Beautiful Aghaza fell in love with dead that made her commit a dangerous transgression" [Nakashidze, 1955:131]. According to Kita Abashidze, Aghaza "is obsessed with love and is subordinate to it. She disobeys the community and does not subordinate her passion and intention to anybody. She masters her heart and soul herself. As her husband sacrifices himself to the sense of friendship, she is enslaved by a fatal power of the feeling of love" [Abashidze, 1955:178].

Italian Kartvelologist Luigi Magarotto has the similar viewpoint regarding Aghaza's sympathy for Zviadauri. According to his words, similarly to the chivalric poems, in "Host and guest" "… the "forbidden" love between the hero of the poem and a virgin (or a married woman) plays a significant role. However, overcoming it becomes necessary due to the strict traditions existed in the community of the Kists. Aghaza, who met Zviadauri at the night of his visit, expresses her love during the sacrifice of Zviadauri at the cemetery" [Magarotto, 1999:43].

Despite the fact that some literary critics reject the possibility of the existence of the amorous elements in Aghaza's compassion for Zviadauri[1], it is interesting, how the text and subtexts of the poem present a real basis for the expression of the above-mentioned opinion.

Zviadauri spends only several hours in Jokola's family. Vazha-Pshavela makes no indications regarding the appearance of a slight sexual sympathy in Aghaza's inner self. Kita Abashidze's words seem surprising in this respect: "As soon as Jokola's wife sees Zviadauri, she becomes charmed" [Abashidze, 1955:178]. According to the poem, Aghaza treats Zviadauri as a guest and a friend of her husband. Vazha does not pay any attention to the flow of her thoughts and emotions as far as nothing unusual is happening to the woman. The author says nothing about Aghaza's spiritual state even when Zviadauri is captured by the Kists.

Aghaza reveals a special compassion for the guest as soon as she witnesses his amazing bravery. Zviadauri's personal power and steadfastness have a profound impact on a delicate soul of the woman and she gets completely mesmerized with this marvelous scene. Allegedly, in order to get rid of the misapprehension, the poet specially defines the cause of Aghaza's anxiety:

"The man's brave death
Was etched on her heart.
The spectacle had struck the woman
Like an arrow in the heart,
It obliged the lovely woman
To mourn the slain man as a duty"

[Vazha-Pshavela, 1981:38].

The motivation of Aghaza's action is clearly explained. The woman's unease is not caused by the death of the beloved person, but by observing "a man's heroic death". This exalted, astonishing picture captures Aghaza's heart. As a result, she becomes Zviadauri's mourner. Aghaza's compassion is reinforced by one more substantial psychological factor. The woman's tender heart takes pity on the man, who is bidding farewell to this world without his relatives' sympathy and consolation:

"I felt so sorry for the wretch,
Meeting his death in foreign parts
With neither relative nor comrade
Nor anyone to pity him.
But when they killed him with the knife
He wasn't flinching in the least"
[Vazha-Pshavela, 1981:45].

Supposedly, the woman's words expressing her admiration for the fate of Zviadauri's wife are cited by the researchers, who claim the existence of the amorous elements in Aghaza's compassion (as the evidence of their viewpoint):

„I can't imagine that the woman
Who used to lie down by his side
I cannot believe it,
Her passion for her husband waning"
[Vazha-Pshavela, 1981:45].

Aghaza expresses her emotions with a womanly frankness and sincerity. "Her wife must have been happy" - she thinks and it does not mean at all that she yearns for being in her place. According to the poem, there exist no grounds for creating such desire in the inner self of Aghaza as far as Zviadauri does not possess any personal traits that the woman may miss in her husband. Aghaza is charmed with Zviadauri's steadfastness. This quality is an essential trait of Jokola's character. Aghaza knows her husband's indomitable, fighting spirit and manly firmness due to which he "has thrown the Kists into disorder many times before".

According to the poem, Jokola and Aghaza have a delicate spiritual relationship. At first, the woman feels awkward to tell her husband the truth about mourning over Zviadauri, because she does not know how he will perceive this behavior, but at last, she manages to open her heart. Jokola's respond is appropriate to his personal dignity:

"You wept? You did a gracious thing.
How can I be the judge of this?
If always has been fitting that
A woman mourns a good brave man"
[Vazha-Pshavela, 1981:45].

This fact does not do any harm to the relationship between the wife and the husband. Aghaza's greatest fidelity and love are clearly revealed in the amazingly exciting poetic picture of mourning over Jokola.

"The wife cried over Jokola,
She often shed the tears.
The Alpine chamois
With an outstretched neck,
With a thick hair and a moony face
Embraced her husband as a pearly button"
[Vazha-Pshavela, 2009:303].

The most substantial is the fact that in the final scene of the poem the characters get together again in the mythological vision:

"They are drinking to courage,
To each other's respect
For the rites of host and guest,
To brotherhood and sisterhood"

[Vazha-Pshavela, 2009:305].

Vazha-Pshavela clearly and distinctly indicates that Aghaza's affection for Zviadauri should be considered only in terms of the relationship between a brother and a sister.

It is worth mentioning that the critics, being profoundly aware of the European literature, seek the amorous nuances in the relationship between Aghaza and Zviadauri. They review "Host and guest" in the context of the poetics of European romantic novels commonly enriched with amorous triangles. Considering a whole spirit of Vazha-Pshavela's literary writings, it can be immediately realized that the search for such details in the poem is not natural. Grigol Kiknadze, as one of the best researchers of Vazha's poetry, remarks: "the episodes pointing to amorous and erotic relationships occupy an insignificant place in Vazha-Pshavela's creative works. A vast majority of Vazha-Pshavela's poems are completely free from such motives… only after making great emphases upon the facts, some of the critics saw an amorous nuance in Aghaza's compassion for Zviaduri. This interpretation made an unpleasant impression due to its groundlessness" [Kiknadze, 2005:433-434]. As a matter of fact, Vazha-Pshavela's heroes are the individuals with a pure and an honest spirit, who charm a reader with their sincerity and fairness. Therefore, seeking the amorous motif in Aghaza's compassion is an obvious violation of the text. It replenishes neither its artistic nature nor the poem itself.

Let us see more concretely, why Aghaza feels a terrible pang of remorse at the end of the poem. The poet describes impressively opposite feelings, which arose in the woman's sole:

"Zviadauri's death was like
A ghostly vision in her eyes.
But this was no full-blooded weeping,
For though she wept she held it back.
She feared the opinion of the village
And also felt the fear of God
Whose anger would be wreaked on those
Who mourned the Chechen people's foes.
Such was her mind's thought, but her heart
Went its own way"
[Vazha-Pshavela, 1981:38].

According to the text, Aghaza feels the sense of guilt not because she was unfaithful to her husband and fell in love with a strange man, but because she has breached Islamic religious commandment – she mourned a pagan enemy. Aghaza is afraid of God, which, in her opinion, "will vent his wrath on" the mourner of the enemy of the Kists. Despite this fear, the "heart acts in accordance to its will". The woman feels an internal demand of mourning over Zviadauri and cannot stand the flood of emotions. According to E. Fromm's terminology, there is the struggle between authoritarian and humanistic consciences in Aghaza's soul: on the one hand, the consciousness of the guilt originated on the basis of the fear and reverence for the outer authority and on the other hand, the voice of the true ego stemming from the deepest entrails of the humanities[2]. Aghaza's spiritual balance is disrupted due to this self-duality.

Despite the fact that Jokola tries to soothe the turbulent conscience of his wife and to persuade her that mourning over a worthy man is not a vituperative conduct at all, Aghaza does not feel internally confident about her own innocence. She still doubts the correctness of her and her husband's behaviors: "Both of us are sinful. The Kists cursed my husband… I am more sinful. I cried for a stranger". Vazha-Pshavela as a writer possessing a great psychological intuition, excellently reveals the woman's differently-arranged psyche. "Alongside with an internal strength, weakness is also typical of Aghaza. She, as a woman, depends on others' (public) opinion, which is the pillar of truth and individuality of her character. Bearing the consciousness and outlook of the community in herself, Aghaza perceives and evaluates her thoughts, emotions, activities precisely from this viewpoint" [Vasadze, 2010:81]. For this reason, the feeling of guilt does not abandon her and appears in the form of the torturous visions.

"What is this rumbling sound she hears?
A ringing swells up in her ears...
She catches, coming from the graves,
The angry protests of the dead.
A shriek of bitterness builds up
Like a burst of children's crying.
"Have you no conscience, what have you done!"
They cry outraged. "May God almighty
Turn his anger on your head"
From their graves they shout at her"

[Vazha-Pshavela, 1981:39-40].

Aghaza dreams that she is confronted by the whole world. She is considered as a traitor. Aghaza is hexed by "grass, stones, sand". Her desperation reaches the highest point, when the Kists do not even allow her to bury her husband in the cemetery: "Everyone turned back, everyone stood aside and I cannot bury the dead in the cemetery". Aghaza sees the indifference. She "is burnt with a flameless fire". Finally, rejected from everyone and tormented by the pang of remorse, she commits suicide.

Aghaza is a realistic character suffering a tragic fate and a split consciousness. She sacrifices herself for her own belief and the indifference and cruelty of the society due to which she wins a candid compassion of readers.

---

[1] e. g. refer to [Kiknadze 2005:433-434], [Benashvili 1961:125-126], the analysis of Aghaza's behavior is very interestingly presented in T. Chkhenkeli's and I. Evgenidze's works [Chkhenkeli 1989: 176-183], [Evgenidze 1989:367-373].
[2] The characteristic of these concepts by Fromm. Refer to [Fromm, 1998: 3-16].

References

Abashidze K 1955	Vazha-Pshavela. Vazha-Pshavela in Georgian Literary Criticism. Chrestomathy. Vol. I. Tbilisi.
Benashvili D. 1961	Vazha-Pshavela – Creator, Thinker. Tbilisi.
Evgenidze I. 1989	Vazha-Pshavela. Tbilisi.
Chkhenkeli T 1989	A Beautiful Mighty. Tbilisi.
Vasadze T. 2010	Literature Searching for the Truth. Tbilisi.
Vazha-Pshavela 2009	Works in Ten Volumes. Vol. 3. Tbilisi
Kiknadze Gr. 2005	Works in Five Volumes. Vol. I. Tbilisi.
Magarotto L. 1999	Myth and Poetry. "Literatura da Skhva". No 1.
Nakashidze I. 1955	Vazha-Pshavela's Peotry. Vazha-Pshavela in Georgian Literary Criticism. Chrestomathy. Vol. I. Tbilisi.
Fromm E 1998	The Authoritarian Conscience. Tbilisi.